

СЛІДЧИЙ ЕКСПЕРИМЕНТ: ПОНЯТТЯ, ЗАВДАННЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ

Тримбашевська Х. М.

*здобувач вищої освіти першого (бакалаврського рівня)
за спеціальністю 081 – Право*

*Донецький національний університет імені Василя Стуса
Науковий керівник: **Кавун С. М.***

*кандидат юридичних наук,
старший викладач кафедри конституційного, міжнародного і
конституційного права
Донецький національний університет імені Василя Стуса
м. Вінниця, Україна*

Кримінальний процесуальний кодекс України (далі – КПК України) вже з перших статей зазначає, що завданнями кримінального провадження є забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування і судового розгляду з тим, щоб кожний, хто вчинив кримінальне правопорушення, був притягнутий до відповідальності в міру своєї вини та жоден невинуватий не був обвинувачений або засуджений [1].

Щоб завдання кримінального провадження були якісно виконані, слідчий, прокурор проводять значний обсяг слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій залежно від виду вчиненого кримінального правопорушення.

Під час проведення досудового розслідування незалежно від ступеня тяжкості кримінального правопорушення часто постає необхідність перевірки різноманітних слідчих версій, усунення суперечностей в матеріалах справи, визначення ступеня інформованості злочинця про вчинену подію. У таких випадках зазвичай головним засобом вирішення проблем є проведення такої слідчої (розшукової) дії як «слідчий експеримент».

Питання слідчого експерименту було і залишається досить актуальним. Тому вивченням цього питання займалися вчені-криміналісти та процесуалісти: В. П. Бахін, П. Д. Біленчук, Ю. А. Чаплинська, Н. І. Гуковська, В. О. Коновалова, В. С. Кузьмичов, Є. Д. Лук'янчиков, М. В. Салтєвський, Л. А. Соя-Сірко, В. М. Тертишник, В. Ю. Шепітько, Ш. Ш. Ярамиш'ян та багато інших.

Найперше доцільним буде розглянути сучасні тлумачення поняття слідчого експерименту. Наприклад, В. М. Стратонов визначає слідчий

експеримент, як самостійну слідчу дію, яка проводиться для перевірки й уточнення наявних та отримання нових доказів шляхом відтворення обставин події та проведення дослідних дій за умов, у яких відповідні дії могли відбуватися [2, с. 7].

Зі свого боку, О. І. Котюк визначає, що слідчий експеримент – це процесуальна дія, метою якої є перевірка чи уточнення експериментальним шляхом фактичних даних, отриманих в ході слідства [3, с. 133].

Деяко ширше тлумачить слідчий експеримент Т. М. Балицький, який визначає його як слідчу (розшукову) дію, зміст якої полягає у здійсненні спеціальних дослідних дій з метою перевірки й уточнення відомостей, які мають значення для встановлення обставин кримінального правопорушення, а також для перевірки висунутих гіпотез, версій та отримання нових доказів [4, с. 29].

Якщо узагальнити думки вищенаведених авторів, то можна прослідкувати, що за своїм змістом слідчий експеримент є доволі складною слідчою дією, що й обумовлює досить низьку частоту його проведення.

Варто зауважити, що у законодавстві не передбачається конкретного визначення поняття слідчого експерименту, однак ч. 1 ст. 240 КПК України достатньо повно визначає його зміст та мету. У ній вказується, що з метою перевірки і уточнення відомостей, які мають значення для встановлення обставин кримінального правопорушення, слідчий, прокурор має право провести слідчий експеримент шляхом відтворення дій, обстановки, обставин певної події, проведення необхідних дослідів чи випробувань [1].

Розкривши поняття слідчого експерименту, як на науковому, так і на законодавчому рівні, можна визначити його основні завдання, до яких належать:

- встановлення слідчим точного механізму вчинення кримінального правопорушення;
- перевірка висунутих слідчих версій;
- виявлення умов та причин, що могли сприяти або перешкоджати вчиненню кримінального правопорушення;
- перевірка та уточнення фактичних даних, які були одержані за результатами проведення окремих слідчих дій;
- отримання нових доказів;
- установлення та усунення певних розбіжностей, які могли виникнути у показаннях підозрюваних, обвинувачених, свідків та потерпілих;
- визначаються межі інформованості або необізнаності злочинця про кримінальне правопорушення [5, с. 45].

Варто наголосити, що підготовка до здійснення експерименту вимагає певних організаційних заходів. Так, під час вибору місця проведення слідчого експерименту потрібно враховувати той факт, що часто він

пов'язаний з демонстрацією способу вчинення злочину, тому доступ туди сторонніх осіб повинен бути заборонений.

У таких випадках необхідно вжити заходів щодо забезпечення охорони місця експерименту (для охорони місця проведення експерименту і запобігання втечі підозрюваного (обвинувачуваного) залучаються працівники органів внутрішніх справ). З іншого боку, експериментальну перевірку можливості вчинення суб'єктом певних дій незалежно від конкретного місця можна здійснювати в службовому кабінеті слідчого чи в іншому належному місці, з огляду на конкретні обставини, що виникли і перевіряються.

Крім того, необхідно, по можливості, відновити попередні умови, якщо вони були порушені, попередити власників відповідних приміщень про час передбачуваного експерименту. У деяких випадках бажано попередньо самостійно ознайомитися з місцем проведення, щоб визначити найбільш доцільне розміщення учасників експерименту та необхідність використання між ними засобів зв'язку.

Також одним з необхідних аспектів слідчого експерименту є залучення різного роду фахівців, які допомагають на всіх етапах його проведення. З їхньою допомогою слідчий може виявити ризиковані моменти для учасників та точно і повно відтворити обстановку. Фахівці розробляють план, здійснюють нагляд та контроль за виконанням експерименту. Якщо потрібно, то виготовляють макети, муляжі знарядь, предметів, які були об'єктами вчинення кримінального правопорушення та як підсумок оцінюють всі отримані результати роботи під час слідчого експерименту [6, с. 39].

Необхідно підкреслити, що результати слідчого експерименту повинні розглядатися виключно в сукупності з іншими матеріалами розслідуваної кримінальної справи. Як правило, вони або підтверджують, або спростовують існуюче в слідчого припущення, або самі стають базою для знову виникаючого припущення про факт чи явище. Щоб результати експерименту могли бути підставою або спростуванням версії, що фігурувала в справі, висновки слідчого або суду з результатів експерименту повинні бути достовірні та відображати об'єктивно існуючу дійсність [7, с. 467–468].

Отже, можна зробити висновок, що слідчий експеримент – це достатнього важлива та складна слідча (розшукова) дія, яка потребує ретельної підготовки та чіткої організації, використання різноманітних тактичних прийомів та комбінацій для всебічного дослідження, оскільки у ньому бере участь значна кількість осіб.

Під час проведення слідчого експерименту обов'язково слід враховувати усі його особливості та тонкощі: організаційні заходи, залучення різного роду фахівців та дослідження результатів виключно

в сукупності з іншими матеріалами справи. Правильність та точність результатів проведення слідчого експерименту відіграють вагомую роль у процесі доказування та доведення вини осіб, що були причетні до вчинення кримінального правопорушення.

Література:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: Кодекс України від 13 квітня 2012 р. № 4651–VI. *Урядовий кур'єр*. 2012. № 99.

2. Стратонов В. М. Відтворення обстановки та обставин події як метод пізнання під час розслідування злочину : автореф. дис. канд. юрид. наук. Харків, 2001. 14 с.

3. Котюк О. І. Слідчий експеримент – процесуальні аспекти. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2013. № 3(137). С. 130–135.

4. Балицький Т. М. Слідчий експеримент в системі слідчих (розшукових) дій у кримінальному провадженні України : дис. канд. юрид. наук. Ірпінь, 2015. 216 с.

5. Чаплинська Ю. А. Слідчий експеримент (організаційний аспект). *Криміналістичний вісник*. 2013. № 1(19). С. 43–48.

6. Стахівський С. М. Слідчі дії як основні засоби збирання доказів : науково-практичний посібник. Київ : Атіка, 2009. 64 с.

7. Чернецький О. К. Результати слідчого експерименту, та їх доказове значення. *Наукові записки Таврійського національного університету ім. В. І. Вернадського: «Юридичні науки»*. 2013. Том 26(65), № 1. С. 464–471.